

UDK: 323.15/.17(497.7)
Biblid 0543-3657, 67 (2016)
God. LXVII, br. 1164, str. 72–90
Izvorni naučni rad
Primljen: 3.8.2016.

Mitko ARNAUDOV¹

Uticaj procesa evropeizacije na usvajanje građanskog (nacionalnog) identiteta u Republici Makedoniji

SAŽETAK

Etnička pitanja na prostorima bivše Jugoslavije u poslednjih 25 godina predstavljaju svojevrstan generator reverzibilnih tokova. Kreiranje novih država praćeno je procesom oživljavanja velikih nacionalističkih ideja. Iako se politička elita u njima formalno zalagala za prihvatanje savremenih demokratskih tekovina i pokretanje procesa ubrzane evropske i evroatlantske integracije, ona je svojim činjenjem uspostavljala temelje za jednonacionalne države. U multietničkim društvima to je direktno uticalo na pojavu fenomena netrpeljivosti prema drugima, što je kao ishod imalo otvoreni sukob na etničkim, nacionalnim i religijskim postulatima. Makedonska politička elita, početkom devedesetih, zalagala se za uspostavljanje države na građanskim osnovama, no duh nacionalne „superiornosti“ pojavio se i u makedonskom multietničkom društvu. Oспорavanje makedonskog identiteta od strane susednih država i pritisak brojčano dominantne albanske manjine unutar države, uticali su da kurs ka građanskoj perspektivi bude zamenjen jakim nacionalističkim idejama. Takav tok događaja doprineo je da neslaganja između Makedonaca i Albanaca, dovedu do izolovanih konfliktnih situacija koja su bila na ivici otpočinjanja građanskog rata. Potpisivanje Ohridskog sporazuma predstavlja garant u procesu očuvanja i održavanja makedonskog multietničkog mozaika. Zamišljen kao osnova za izgradnju građanske i multietničke makedonske države, on je danas sve više samo instrument u rukama makedonsko-albanske političke elite u zadovoljavanju uskostranačkih i klijentalističkih interesa.

Ključne reči: Republika Makedonija, Albanci, Makedonci, građanstvo, evroatlantska integracija, Ohridski sporazum.

¹ Mitko Arnaudov, doktorant Fakulteta političkih nauka u Beogradu, e-mail: mitko_arnaudov@yahoo.com

Makedonski trougao: koncept nacionalne države, multietničnost i evropeizacija

U regionu zapadnog Balkana, ili konkretnije rečeno na prostorima bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, paralelno sa njenim raspadom započeo je proces bezkompromisnog iscrtavanja nacionalnih i etničkih granica između bivših socijalističkih republika. Zajednički multietnički suživot, izgrađivan poslednjih 45 godina u specifičnoj socijalističkoj zajednici, bio je „svrgnut“ i zamenjen sa novom doktrinom koja se zalagala za izgradnju čiste jednonacionalne i ekskluzivne države.

Upravo građanski ratovi na tlu bivše Jugoslavije opovrgavaju tezu prema kojoj etničkom konfliktu prethodi veći stepen zatvorenosti unutar etničkih granica. Sveprožimajuća ratna dejstva na Kosovu, u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji, predstavljaju posledicu jedne takve doktrine, koja se zasnivala na konceptu fizičkog isključenja i proterivanja kao sredstva za kulturni, religijski, vrednosni i duhovni nestanak. Takođe, ovakav tok događaja doveo je i do etnizacije politike, odnosno politizacije etničkog² u krugovima političkih elita post-jugoslovenskih država.

Situacija u Makedoniji, neposredno nakon proglašenja nezavisnosti, ukazuje na neslaganja između makedonskih i albanskih političara oko osnovnih i suštinskih pitanja budućeg makedonskog državnog uređenja. Prva i najozbiljnija tačka neslaganja između ove dve političke grupacije predstavljao je sadržaj, odnosno preambula, prvog Ustava nezavisne države Makedonije. Težnja albanskih političara u procesu kreiranja makedonske državnosti je bila da i oni, pored Makedonaca, budu konstitutivan narod nezavisne Makedonije. Uporno su ukazivali na njihovu ulogu i postojanost na prostorima današnje makedonske države. Istorijski posmatrano, Makedonija je u najvećem delu svoje istorije bila multietnička i na njenoj teritoriji su se susretali različiti jezici, kulture i religije.³

Pojedini autori ipak osporavaju ovu činjenicu o „tradicionalnom“ multietničkom karakteru makedonske države. Na osnovu toga optužuju međunarodnu zajednicu za nametanje Ohridskog okvirnog sporazuma⁴, kao instrumenta koji je doprineo da Makedonija izgubi karakter nacije-države,

² Petre Georgievski, „Etnička distanca u Makedoniji“, u Ljubiša Mitrović, Dragoljub B. Đorđević i Dragan Todorović (ur.), *Kulturni i etnički odnosi na Balkanu – mogućnosti regionalne i evropske integracije*, Institut za sociologiju, Niš, 2006, str. 41.

³ Stojan Slaveski, *Za identitetot na sovremenata makedonska nacija*, Džordž K. Maršal, Skopje, 2013, str. 164.

⁴ Ohridski sporazum je mirovni sporazum potpisan između makedonske vlade i predstavnika Albanaca u Makedoniji 13. avgusta 2001. Sporazumom je završen sukob Nacionalne oslobodilačke armije i makedonskih snaga bezbednosti i njime su unapređena prava Albanaca u Republici Makedoniji. Iako je učestvovala u oružanom sukobu, Oslobodilačka nacionalna armija nije učestvovala direktno u pregovorima.

stečenog u narodno-oslobodilačkom ratu 1941-1945. godine.⁵ Ustanovljen 1944. takav koncept države bio je inspirisan od strane zapadno-evropskog modela države i teritorijalnoj logici: jedna nacija, jedna kultura, jedna istorija, jedna država.⁶ Politički i kulturološki okvir dizajniran od strane etničkih Makedonaca u 1944. bio je dominantan do 1990, kada je u uslovima demokratije i obrušavanja balansa moći u regionalnom kontestu, bio doveden u pitanje od strane Albanskog nacionalizma.⁷

Tadašnja, pre svega makedonska politička elita, zanemarija je pitanje Albanaca u Makedoniji, i težila je da što pre dobije međunarodno priznanje za proklamovanu nezavisnost, kao bezbednosni garant od eventualnog proširenja i preliivanja jugoslovenskog građanskog rata. Usvojen je Ustav u kome je navedeno da su etnički Makedonci jedini državotvoran narod nove makedonske države, dok su sve ostale etničke manjine, uključujući i Albance, sastavni deo ove države, odnosno građani bez konstitutivnog karaktera. To je doprinelo da makedonski Albanci bojkotuju referendum za potvrđivanje ili opovrgavanje makedonske državnosti. U tom razdoblju, neretko su govorili da im je čak jugoslovenskih ustav iz 1974. godine garantovao značajnija manjinska i građanska prava u odnosu na novi makedonski ustav iz 1991. godine.

Prvi predsednik nezavisne Republike Makedonije, Kiro Gligorov (Киро Глигоров), imajući u vidu multietnički mozaik države i problematizovanost makedonskog identiteta u neposrednom susedstvu nove makedonske države, zalagao se za kreiranje novog nadnacionalnog ili građanskog puta. Put koji bi omogućio kreiranje novog vrednosnog, odnosno vezivnog tkiva između različitih nacionalnih i etničkih grupa unutar makedonske države, a koji bi obezbedio uslove i osnove za održivu budućnost makedonske državnosti. Analizirajući njegova zalaganja, možemo slobodno zaključiti da je Gligorov težio da uspostavi neku novu i hibridnu vrstu građanskog patriotizma, koji bi na centralno mesto postavio makedonsku državu i zajednički život u njoj kao temelj za kreiranje komplementarnosti u odnosima između različitih etničkih grupa.

U takvim „inovativnim“ procesima, usvajanje skupštinske deklaracije koja se zalaže za celosnu evro-atlantsku integraciju makedonske države, predstavljala je *de facto* i *de jure* korak napred ka usvajanju novih vrednosti, koji bi igrali ulogu savremenih vezivnih tkiva između etničkih i nacionalnih različitosti makedonskog društva.

⁵ Petre Georgievski, „Etnička distanca u Makedoniji“, u Ljubiša Mitrović, Dragoljub B. Đorđević i Dragan Todorović (ur.), *Kulturni i etnički odnosi na Balkanu – mogućnosti regionalne i evropske integracije*, Institut za sociologiju, Niš, 2006, str. 183.

⁶ Denko Maleski, „Macedonia's road to the European union“, *New Balkan Politics*, 2006/2007, str. 1.

⁷ Ibidem, str. 2.

Ipak spoljno-politički problemi nove makedonske države, pre svega sa Republikom Grčkom i Republikom Bugarskom, imali su snažan uticaj na novo „rekomponovanje“ ideje Gligorova o nadnacionalnom makedonskom identitetu, odnosno jasno iscrtavanje „nevidljivih“ etničkih granica unutar makedonskog društva. Nepriznavanje makedonskog identiteta i makedonskog jezika od strane Sofije i Atine, kao i osporavanje ustavnog imena države Makedonije od strane vlasti u Atini, predstavljali su snažan generator unutar makedonskog društva, ka redefinisaju makedonskog identiteta i postavljanju istog u položaj dominacije i supermatije u odnosu na ostale etničke manjine u Makedoniji, uključujući i albansku.

Politički spor oko ustavnog imena makedonske države sa Republikom Grčkom i latentni spor sa Bugarskom koja je priznala nezavisnost makedonske države, no nije prihvatila postojanje makedonske nacije i jezika, reverzibilno su doprineli u procesu izgradnje države Makedonije na građanskim i multietničkim osnovama. U takvim uslovima, nacionalizam, ne demokratija, postali su jedina „igra u gradu“ (the only game in town), koja je bila dodatno ohrabrivana besom i višestranom netolerancijom koja se povećavala iz dana u dan.⁸

Osim deklarativno istaknutog zajedničkog cilja, evro-atlantske integracije, ono što je ujedinjavalo Makedonce i Albance bile su i svakodnevne ekonomske i socijalne (ne)prilike. Ekonomske sankcije na prostorima bivše Jugoslavije i ekonomske sankcije od strane Atine uperene protiv vlasti u Skoplju, znatno su uticale na dodatno slabljenje ionako slabih ekonomskih performansi nezavisne Makedonije. Makedonska i albanska politička elita, tokom devedesetih, vodila je klasičnu populističku politiku koja je postojano zanemarivala vitalne interese građana ove države. Političari iz makedonskog bloka optuživali su Atinu za kreiranje destruktivnih politika koji vode do nestanka makedonske države, ali i makedonske Albance koji su bili „targetirani“ kao separatistička grupacija. S druge strane, albanski političari su ukazivali na svoj marginalizovani položaj u Makedoniji, i težili na dobijanju podrške od strane oficijalne Tirane, vlasti u Prištini i izrazito ekonomski snažne albanske dijasporu u zapadnoj Evropi.

Konflikt iz 2001: test održivosti (multi)etničke Makedonije

Kraj XX veka nije označio kraj međuetničkih nesporazuma i sukoba na prostoru zapadnog Balkana. Kada su kosovski rat i severno-atlantska intervencija u SR Jugoslaviji završeni, verovalo se da je konačno došlo vreme za prosperitet, održivu bezbednost i stabilniju budućnost na ovim prostorima. Takva teza je već u drugoj godini XXI veka bila opovrgnuta.

⁸ Denko Maleski, "Macedonia's road to the European union", *New Balkan Politics*, 2006/2007, str. 2.

Bezbednosna destabilizacija makedonske države u drugoj polovini 2000. godine kulminirala je borbenim dejstavama između tzv. Oslobođilačke narodne armije (ONA) i makedonskih bezbednosnih snaga. Svima je bilo jasno da postoje otvorena pitanja u vezi albanskog statusa u makedonskoj državi, no niko nije predviđao da takav tok događaja može da izazove još jedan krvavi okršaj na zapadnom Balkanu. O tome svedoči i izjava bivšeg albanskog premijera, Fatos Nanoa (Fatos Thanas Nan), u kojoj je označio Makedoniju kao pozitivan primer „slovensko-albanskog“ zajedničkog života.⁹ Već pokrenuti proces severno-atlantske integracije, odnosno priključenja makedonske države u programu Partnerstva za mir¹⁰, a na osnovu toga u perspektivi i punopravno članstvo u NATO, dodatno je isključivao mogućnost građanskog rata.

S druge strane, postoje brojni primeri koji nam ukazuju na latentnu netrpeljivost između Makedonaca i Albanaca, pre svega u višim, političkim krugovima. Jedan od reprezentativnijih primera o navedenoj netrpeljivosti je incident koji se odigrao tokom predsedničke izborne kampanje iz 1994. godine, kada je kandidat desničarske stranke VMRO-DPMNE, Ljubiša Georgievski (Љубиша Георгиевски), na mitingu u Tetovu izjavio „da će lav polomiti kandže albanskom orlu“.¹¹ I pored činjenice da je svaka makedonska vlada, nakon sticanja nezavisnosti, formirana u koaliciji sa jednom albanskom strankom (ona koja bi postigla najbolji izborni rezultat u albanskom bloku), neslaganje između makedonskih i albanskih političara bilo je evidentno. Ono što još treba napomenuti jesu neslaganja unutar albanske političke elite, između radikalnijih i umerenijih pristalica, kao i izrazito neslaganje između albanskih političara i predstavnika albanske dijaspore iz Makedonije. Različitim protivustavnim aktivnostima kao što su: bojkotovanje popisa stanovništva iz 1991. godine; nepriznavanje makedonske nezavisnosti; bojkotovanje referenduma; nepriznavanje prvog Ustava nezavisne Makedonije; raspisivanje, uprkos zabrani makedonske vlade, referenduma za autonomnu Republiku „Iliridu“; demonstrativno isticanje zastave Republike Albanije; osnivanje tzv. albanskog univerziteta u Tetovu, makedonski Albanci su izazivali međuetničke konflikte.¹² I pored svega navedenog ipak nisu postojali snažni pokazatelji na osnovnom, međuljudskom nivou, koji bi ukazivali na eventualni početak oružanog sukoba. Ono što je simptomatično za ovaj konflikt jeste činjenica da je

⁹ Branko Pavlica, „Albanska manjina u Makedoniji – od međuetničkih sukoba do terorizma“, *Vojno delo*, br. 1/2004, str. 166.

¹⁰ The former Yugoslav Republic of Macedonia joined NATO's Partnership for Peace in 1995. (vidi: http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_48830.htm#)

¹¹ Nano Ružin, *Evropska ideja i balkanske ikonografije*, Evropski centar za mir i razvoj, Beograd, 2013, str. 382.

¹² Branko Pavlica, „Albanska manjina u Makedoniji – od međuetničkih sukoba do terorizma“, *Vojno delo*, br. 1/2004, str. 177.

komandna struktura paravojsnih snaga ONA-e sastavljena od stranih državljana, koji su takođe plaćeni izvan zemlje.¹³

Neposredno nakon napada na policijsku stanicu u selo Tearce¹⁴, makedonske vlasti primile su komunikaciju u kome je ONA sebe samoidentifikovala kao izvršilac napada i poslala jasnu poruku makedonskim snagama bezbednosti da odustanu od odbrane „okupiranih albanskih teritorija“ od strane makedonske dominacije.¹⁵ To su već bili jasni pokazatelji da se ne radi o borbi za usvajanje, tj. dobijanje ljudskih i građanskih prava, već za pokretanje jednog nacionalnog separatističkog procesa. O tome dodatno svedoči izjava tadašnjeg lidera Demokratske partije Albanaca u Makedoniji, Arben Džaferija (Arben Xhaferi), koji je govorio da se ratovi ne vode zbog ljudskih i političkih prava.¹⁶

Jedan od ključnih dokaza koji ukazuje da nije bilo reči o borbi za ljudska prava, odnosno ratu za oslobođenje albanske manjine od strane makedonske dominacije predstavlja i dokumentovano zapažanje bivšeg makedonskog ministra spoljnih poslova, Kole Čašule (Колџе Чашуле), u kome je navedeno da su Albanci-starosedeooci ostali mirni. Reoni Zajasa, Kičeva, Gostivara i Struge ostali su nemi posmatrači ovog konflikta.¹⁷ Takve tvrdnje jasno govore da su međuetnički odnosi u tom periodu u Republici Makedoniji bili napeti, no da nije postojala otvorena opasnost od građanskog rata između dve dominantne etničke grupe. U područjima koji su bili obuhvaćeni oružanim dejstvima ne postoje primeri i dokazi za neposredan sukob između civila makedonske i albanske nacionalnosti.

Bivši makedonski ambasador, Risto Nikovski (Ристо Никовски), postavlja pitanje o tome kako možemo da govorimo o „humanitarnom karakteru“ konflikta ako u tom konfliktu nisu uključeni Albanci iz Makedonije, koji bi trebalo da budu glavni vodiči bunta ili rata.¹⁸ Tačka ključanja u ovom sukobu koja je mogla dovesti do preliivanja oružanih okršaja na celu teritoriju makedonske države, a samim tim i otpočinjanje građanskog rata sa nesagledivim posledicama u regionalnom kontekstu, predstavlja

¹³ Ibidem, str. 180.

¹⁴ Oficijalni početak konflikta smatra se 22. januar 2001. godine kada je izvršeno raketiranje policijske stanice u tetovskom selu Tearcu. Tada je pala prva žrtva konflikta. Poginuo je policijski službenik koji je bio na radnom zadatku u pomenutoj stanici.

¹⁵ Napadači su se samo-identifikovali odnosno ONA je priznala da je izvršila ovaj teroristički akt preko komunikacije poslatog iz Nemačke u kome se između ostalog navodi - citiram: „Uniforma makedonskih okupatora će biti napadnuta do konačnog oslobođenja albanskog naroda. Pozivaju se policijski službenici da ne daju svoje živote uzaludno zbog iluzornih makedonskih planova za dominaciju nad albanskom većinom.“

¹⁶ Vasko Eftov, *Vojnata vo 2001. godina*, Vo centar, Skopje, 2014, Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=jfYK8Sl7oO8>, (Accessed 17 Maj 2015).

¹⁷ Ibidem, (Accessed 17 Maj 2015).

¹⁸ Risto Nikovski, *Ullogata na SAD vo makedonskite golgoti*, Avtorsko izdanie, Skopje, 2013, str. 111.

izolovani događaji u kome je uništeno i spaljeno nekoliko verskih objekata na jednoj i na drugoj strani, odnosno pravoslavnih hramova i džamija.

Intenzivna uključenost Evropske unije i Sjedinjenih Američkih Država dovela je do preokreta toka ovog konflikta. Evropska unija, putem svoje diplomatske „mašinerije“, u slučaju zapadnog Balkana zasnovanoj na principu „štapa i šargarepe“, uspjela je da ubedi strane u konfliktu da se nađu za pregovaračkim stolom. Početak pregovora predstavlja novu etapu u konfliktu za obe strane, odnosno za političke predstavnike pobunjenika i za makedonske vlasti. Tokom pregovora predstavnici ONA-e izmijenili su svoju retoriku, naglašavajući da je borba za ljudska prava osnovni motiv konflikta. U jednom televizijskom intervjuu je i politički lider tadašnje ONA-e, Ali Ahmeti (Ali Ahmeti), izjavio da nisu tražili niti podjelu, niti razmenu teritorija, već da Albanci budu ravnopravni u svojoj državi.¹⁹

No, ukoliko se vratimo ponovo na početak konflikta, u februaru 2001. godine, uočićemo dijametralno suprotnu tvrdnju pomenutog lidera, citiranu od strane novinara Njuzvik-a (Newsweek), Dejvida Bajndera (David Binder), u kojoj Ahmeti kaže „da je njihov glavni cilj da odstrane slovenske snage sa teritorije koja je oduvek kroz istoriju bila albanska“.²⁰

Iz današnje perspektive možemo da pretpostavimo da je pravi razlog preokretanja ovog konflikta upravo potpisivanje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom. Dok je politička elita makedonske države prisustvovala potpisivanju ovog sporazuma, u aprilu 2001. godine u Zagrebu, ratna dejstva u severo-zapadnim delovima države bila su u punoj snazi. Ipak snažan međunarodni pritisak uticao je da obe strane u konfliktu zauzmu umerenije stavove i korake. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju u tom trenutku predstavljao je svojevrsan kredit za makedonsku državu u cilju ubrzanog postizanja mira i stabilizacije.

Konflikt je zaključen 13. avgusta 2001. godine, potpisivanjem Ohridskog okvirnog sporazuma. Njegove odredbe ukazuju da se radi u ugovoru koji bi regulisao i omogućio održivost međuetničkih odnosa. No s druge strane, njegov „numerički aspekt“ nam jasno ukazuje da je njegova suština zapravo pozitivna diskriminacija određene (u ovom slučaju albanske) manjine u odnosu na druge, a na osnovu toga i korak dalje, ne ka usvajanju faktičke multietničnosti već binacionalnosti budućeg makedonskog ustrojstva.

Nejasna i neodgovorena pitanja o uzrocima i ciljevima ovog konflikta i danas, nakon tačno 15 godina od njegove (ne)realizacije, ostaju tabu tema koja lebdi u vazduhu makedonskog društva. Da li je cilj ovog konflikta bio samo etapa u ireverzibilnom procesu kreiranja veliko-Albanske države? Ili

¹⁹ Mitko Panov, Trajče Krstevski, *Za što se boreše Makedonija vo 2001*, 20 godini nezavisna Makedonija, Skopje, 2013, Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=tX3uE8NTTf4>, (Accessed 22 Maj 2015).

²⁰ Risto Nikovski, *Ulogata na SAD vo makedonskite golgoti*, Avtorsko izdanie, Skopje, 2013, str. 107.

je konflikt zaista bio svojevrsna „erupcija“ neadekvatnog i marginalizovanog položaja albanske manjine u makedonskoj državi? Možda najjednostavniji odgovor nalazimo u razumevanju sukoba unutar albanske političke elite na liniji Tirana-Tetovo-Priština kao generatora konflikta iz 2001. Da li je nameravani cilj ovog konflikta bio suštinska integracija albanske manjine u makedonskoj državi ili su njegove posledice doprinele ojačanju animoziteta između Makedonaca i Albanaca? Ono što sigurno znamo jeste činjenica da je konflikt doprineo osnaženju obostranog nepoverenja između makedonske i albanske zajednice, a na osnovu toga i početka jednog novog procesa kreiranja paralelnih društava unutar makedonske države, podeljenih nevidljivom etnički-netolerantnom zavesom.

Uzbana evropska integracija kao generator intenzivne de jure implementacije Ohridskog sporazuma

Sprovođenje odredaba Ohridskog sporazuma za makedonsku državu, sve više nalikuje na sprovođenje odredaba Dejtonskog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu. Ohridski sporazum postao je svojevrsan, ključan unutrašnji uslov za državu Makedoniju na njenom evropskom putu. Iako ni približno ne možemo sadržaj Ohridskog sporazuma poistovećivati sa sadržajem Dejtonskog sporazuma, faktička efektivnost ova dva sporazuma u Makedoniji i Bosni i Hercegovini postala je prioritet za evropske institucije, tokom procesa evaluacije ove dve zapadno-balkanske države u ostvarivanju kriterijuma za potencijalno članstvo.

Neposredno nakon konflikta, u Republici Makedoniji uspostavljene su brojne civilno-vojne misije NATO i Evropske unije, u cilju post-konfliktne stabilizacije i praćenja procesa sprovođenja Ohridskog sporazuma. U martu 2003. godine Evropska unija izvodi svoju prvu vojnu operaciju nazvanu Konkordija (Concordia) u Makedoniji. Zamenjujući dotadašnju NATO misiju Saveznička harmonija (Allied Harmony), u misiji Konkordija učestvuje 350 vojnika iz 27 zemalja.²¹ Nakon ove misije, u Makedoniju su poslate još dve samostalne evropske misije (tzv. Proxima i EUPAT). Sastav ovih misija uglavnom su bile policijske snage i civilno osoblje iz država-članica Evropske unije. Cilj pomenutih misija Evropske unije u Makedoniji bio je praćenje stanja i nadgledanje implementacije i sprovođenje Ohridskog sporazuma.²²

Post-konfliktna stabilizacija odvijala se izrazito ubrzano. Pokrenuti su svi mehanizmi u skladu sa Ohridskim sporazumom u cilju suštinske integracije albanske manjine u makedonskoj državi. Izvršena je revizija makedonskog

²¹ Mitko Arnaudov, *Geostrateški položaj Makedonije u međunarodnim odnosima od 1992. do 2012. godine*, master teza, Univerzitet u Beogradu Fakultet političkih nauka, 2014, str. 40.

²² Ibidem, str. 41.

ustava. No, način na koji su započete reforme ubrzo je počeo da pokazuje svoje manjkavosti.

U novoj preambuli Ustava makedonski narod više se ne definiše u svojstvu državotvornog naroda već je jasno navedeno da je “država sastavljena od građana Republike Makedonije, makedonskog naroda, kao i građana koji žive u okviru njenih granica, koji su delovi albanskog, turskog, vlaškog, srpskog, romskog naroda, i drugih”.²³ Takođe, primat koji je imala Makedonska pravoslavna crkva na osnovu člana 19 u Ustavu iz 1991. godine zamenjen je novim tekstom ovog člana, čime je predviđeno njeno izjedačavanje sa Islamskom verskom zajednicom, Evangelističko-metodističkom crkvom i drugim verskim zajednicama.²⁴

Posmatrano sa normative tačke gledišta, “reformisani” makedonski ustav ima jasne odlike multietničkog karaktera ove države. U svakodnevnom političkom i društvenom životu, stvari su se odvijale u suprotnom smeru. Krenulo se u pravcu favorizovanja ili totalne pozitivne diskriminacije dve najveće nacionalne grupe u državi, odnosno Makedonaca i Albanaca. Dodatni stimulans u tom smeru vlasti u Skoplju dobijale su od strane zvaničnika u Briselu i Vašingtonu. Sveža sećanja na konflikt nalagala su funkcionerima, pre svega iz Evropske unije, no i iz administracije u Vašingtonu, da stavljaju naglasak na stabilizaciju, poboljšanje i integraciju makedonsko-albanskih odnosa. Druge, manje etničke i nacionalne zajednice u makedonskoj državi bile su praktično marginalizovane.

Prvi momenat, koji je na neki način osujetio suštinsku integraciju između makedonskog i albanskog naroda u državi Makedoniji predstavlja Zakon o amnestiji. Iako takav zakon nisu predviđale odredbe Ohridskog sporazuma, on je, pod snažnim pritiskom, sada već bivših terorista i/ili boraca za ljudska prava, usvojen. Albanci su zahtevali zakon o amnestiji zapretivši, između ostalog, da sela u kojima žive neće otvoriti za mešovite policijske patrole, jer su njihove komšije još uvek u zatvoru, i da, osim toga, postoji rizik da se bivši borci OVK, na primer i njihov vođa Ali Ahmeti, mogu uhapsiti bez toga zakona.²⁵ Usvajanje ovog zakona doprinelo je kreiranju kvalitetnog partnerstva između makedonskih i albanskih političkih elita, no ono je ostavilo ogromnu ogorčenost između makedonskih i albanskih građana koji su bili na direktan ili posredan način žrtve konflikta. Niko nije odgovarao za zločine koje su učinjeni tokom ratnih dejstava u severo-zapadnim delovima Makedonije. Istorija je najveći svedok da je postizanje pomirenja i suštinske

²³ Branko Pavlica, “Albanska manjina u Makedoniji – od međuetničkih sukoba do terorizma”, *Vojno delo*, br. 1/2004, str. 182.

²⁴ Dragan Đukanović, *Institucionalni modeli i demokratizacija post-jugoslovenskih država*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2007, str. 89.

²⁵ Branko Pavlica, “Albanska manjina u Makedoniji – od međuetničkih sukoba do terorizma”, *Vojno delo*, br. 1/2004, str. 183.

integracije, bez predhodnog procesuiranja i gonjenja počinilaca ratnih zločina, sa obe strane konflikta, gotovo nemoguće.

Drugi primer koji nam ukazuje na nedoslednosti u procesu post-konflikte integracije predstavlja usvajanje zakona o novoj teritorijalnoj podeli makedonske države. Tadašnja vlast, predvođena Socijal demokratskim savezom (SDSM) u partnerstvu sa svojim koalicionim partnerom iz albanskog tabora Demokratskom unijom za integraciju (DUI), predložila je novi zakon o teritorijalnom rekonponovanju makedonske države. Sve opozicione stranke u makedonskoj skupštini bile su protiv ovog zakona. Za tadašnju najveću opozicionu stranku, VMRO-DPMNE, predlog ovog zakona bio je sporan jer su smatrali da je pripremljen jedino na osnovu političkih kriterijuma.²⁶ S druge strane, za tadašnjeg ministra za lokalnu samoupravu, Aleksandra Geštakovskog (Александар Гештаковски), ovaj zakon je predstavljao osnovu za bolji etnički suživot.²⁷

Tri godine nakon konflikta, proces donošenja ovog zakona ukazuje da su međuetničke tenzije u makedonskoj državi i dalje jako izražene. Univerzitetska profesorka, Gordana Siljanovska (Гордана Силјановска), takođe napominje da je ovaj zakon usvojen samo iz etničkih razloga, a ne na osnovu ekonomskih, geografskih i obrazovnih parametara. Ona dodaje da su postojale pretnje od ponovnog otpočinjanja ratnih dejstava ukoliko ne bude prihvaćen zakon o novoj teritorijalnoj reorganizaciji, pogotovo u opštinama Struge, Kičeva i Skoplja.²⁸ Nikola Gruevski (Никола Груевски) objašnjavao je građanima Makedonije da je zakon sporan i da isti dovodi u pitanje teritorijalnu celovitost, jedinstvo i unitarnost makedonske države.²⁹ Uznemirenost kod etničkih Makedonaca i neslaganje između makedonske i albanske zajednice po ovom pitanju predstavlja još jedan dokaz da je međuetnička integracija u ovoj državi zakazala. Svetski makedonski kongres, uz snažnu podršku tadašnje opozicije, podneo je inicijativu za referendum na kome bi se makedonski građani izjasnili o novoj teritorijalnoj organizaciji države. Razlog raspisivanja referenduma je taj što makedonski nacionalisti smatraju da je Ohridskim mirovnim dogovorom Albancima dato previše prava, jer je novim zakonskim rešenjem koji je usvojen u parlamentu, Vlada izvršila reorganizaciju lokalne samouprave, odnosno preokrojila je granice nekih opština, tako da je sada, na primer, Struga grad sa većinskim albanskim stanovništvom.³⁰

²⁶ Makedonska radio i televizija, *Законот за територијална поделба*, MRTV, Skopje, 2013, Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=XS2-eEB10yI>, (Accessed 16 Maj 2016).

²⁷ Ibidem, (Accessed 16 Maj 2016).

²⁸ Ibidem, (Accessed 16 Maj 2016).

²⁹ Makedonska radio i televizija, *Законот за територијална поделба*, MRTV, Skopje, 2013, Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=XS2-eEB10yI>, (Accessed 16 Maj 2016).

³⁰ BETA, *Referendum nije uspeo*, B92, Beograd, 2004, Available from: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2004&mm=11&dd=07&nav_id=155198, (Accessed 10 Maj 2016)

Referendum je održan 7. novembra 2004. godine. Na ovom referendumu ogromna većina se izjasnila protiv nove teritorijalne organizacije, no referendum je bio proglašen za neuspešan zato što nije bio postignut potreban zakonski cenzus koji je nalagao minimum 51% izlasnosti od ukupnog glasačkog tela.³¹ Ono što je zanimljivo jeste činjenica da je i međunarodna zajednica tada bila protiv organizovanja referenduma. Najglasnije u tom zahtevu bile su Sjedinjene Američke Države, koje su dva dana pre referenduma, odnosno 4. novembra 2004. godine, priznale Republiku Makedoniju pod njenim ustavnim imenom. Međunarodna zajednica jasno je stavila do znanja makedonskim građanima da bi uspeh referenduma, odnosno odbacivanje predloga Vlade, praktično značio korak nazad za Makedoniju i njen put ka Evropi i NATO-u.³² Portparol Stejt departmenta, Ričard Bouher (Richard Boucher), izjavio je da Sjedinjene države, Evropska unija i NATO godinama rade na uspostavljanju trajne stabilnosti na Balkanu. Ključ makedonske budućnosti i dalje je Ohridski okvirni sporazum koji su 2001. godine potpisali lideri glavnih političkih partija. Makedonska multietnička vladajuća koalicija radila je na implementaciji sporazuma i sada se preduzimaju završni koraci na primeni sporazuma.³³

Iz pragmatičnog ugla, korak ka suštinskoj integraciji, u ovom periodu, učinjen je usvajanjem novog zakonu o lokalnoj samoupravi. Ovim zakonom otvorena je mogućnost opštinama da ostvare prekograničnu saradnju, kao i saradnju sa međunarodnim organizacijama. Ovo svakako predstavlja olakšavajuću okolnost i mogućnost za direktno uspostavljanje kontakta između lokalnih vlasti i potencijalnih investitora. U cilju ostvarivanja navedene saradnje predviđeno je formiranje zajednica opština Makedonije na državnom nivou, ali pod uslovom da u njihov sastav uđe najmanje 2/3 opština u ovoj zemlji.³⁴ Zakonodavac je uvodeći ovaj limit pokušao da spreči povezivanje albanskih opština na zapadu Makedonije, što bi moglo rezultirati i njenom definitivnom podelom.³⁵

Takav tok događaja sve više je nalikovao na integraciju političkih elita, umesto integraciju na osnovnom međuljudskom nivou. Stvorena neprijateljstva između Makedonaca i Albanaca nakon konfliktnih dejstava iz 2001. godine, prerasla su u suparničke odnose. Čak je i zakon o

³¹ Žurnal, *ДСМ ја продаде Македонија за фотеља*, žurnal.net, Skopje, 2015, Available from: <http://zurnal.net/?p=10995>, (Accessed 10 Maj 2016).

³² BETA, *Referendum nije uspeo*, B92, Beograd, 2004, Available from: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2004&mm=11&dd=07&nav_id=155198, (Accessed 10 Maj 2016).

³³ Voice of America, *Makedonija-pobjeda multietničke vlade*, Sarajevo, 2004, Available from: <http://ba.voanews.com/a/a-29-a-2004-11-11-7-1-86093187/677844.html>, (Accessed 29 Maj 2016).

³⁴ „Закон на локалната самоуправа“, член 14-5, Службен весник на Република Македонија, op. cit., број 5/2002.

³⁵ Dragan Đukanović, *Institucionalni modeli i demokratizacija post-jugoslovenskih država*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2007, str. 202.

teritorijalnoj reorganizaciji kod jednih probudio emocije „pobednika“, a kod drugih „gubitnika“. Republika Makedonija je u periodu od 2002. do 2008. godine bila deo ubrzanog procesa evro-atlanske integracije, no taj proces nije uticao na esencijalno poboljšanje međuetničkih odnosa, niti na usvajanje zajedničkih vrednosti i tradicija, bez obzira na etničku i religijsku pripadnost.

Dok su makedonski i albanski političari uspevali da ubede zvaničnike u Briselu, da je makedonska država celosno posvećena procesu demokratizacije, integracije i usvajanju evropskih tekovina, u makedonskom društvu sve više je bila uočljiva etnička zavesa koja ja kreirala paralelna društva između Makedonaca i Albanaca. Makedonsko i albansko političko partnerstvo koristilo je dvostuku retoriku za postizanje svojih usko-interesnih i partijskih ciljeva. U periodu ubrzane evro-atlantske integracije, sa normativnog ugla, usvajali su sve neophodne mere u cilju održavanja brzog hoda, dok su na unutrašnjem planu, koristeći snažnu nacionalističku retoriku, zadovoljavali ideale svojih glasača i hranili proces etničke isključivosti u makedonskoj državi. Zakasnela reakcija evropskih institucija u sagledavanju ovog načina upravljanja države, ili svesno dopuštanje u cilju održavanja mira na dnevnoj osnovi, doprineli su da makedonska država postane *de facto* binacionalna državna zajednica.

Savremene tendencije i mostovi binacionalizma

Prošlo je tačno 15 godina od usvajanja Ohridskog sporazuma, a njegove odredbe ne samo da nisu suštinski implementirane u funkcionisanje makedonske države, već su one postale osnov u jednom reverzibilnom procesu društvene, političke, kulturne, ekonomske i obrazovne integracije. U svom članku o Ohridskom sporazumu, Andreas Ernst (Andreas Ernst) piše da je duh ovog sporazuma, o kome još pričaju samo politički predstavnici iz inostranstva, ostao zaglavljnjen u flaši.³⁶ U periodu od 2008. godine pa sve do danas uočavaju se četiri ključna momenta koja ukazuju na „faznu“ netrpeljivost i nedoslednost u regulisanju mutlietničkih odnosa u Makedoniji.

Prvi predstavlja pokretnije čuvenog projekta „Skoplje 2014“. Gotovo svi albanski lideri proglasili su projekat diskriminatoriskim prema Albancima zato što odaje poštu samo herojima iz redova većinske makedonske zajednice.³⁷ Nemačke novine „Noje cirher cajtung“ (Neue Zürcher Zeitung)

³⁶ Andreas Ernst, *Духот од Охрид гуине е во уиуието*, Dojče vele, Bon, 2009, Available from: <http://www.dw.com/mk/%D0%B4%D1%83%D1%85%D0%BE%D1%82-%D0%BE%D0%B4-%D0%BE%D1%85%D1%80%D0%B8%D0%B4-%D0%B5-%D1%83%D1%88%D1%82%D0%B5-%D0%B2%D0%BE-%D1%88%D0%B8%D1%88%D0%B5%D1%82%D0%BE/a-4806469>, (Accessed 8 Januar 2016).

³⁷ Siniša Jakov Marušić, *U Skoplju uskoro i albanski spomenici*, Balkan insight, BIRN, Skoplje, 2013, Available from: <http://www.balkaninsight.com/en/article/u-skoplju-uskoro-i-albanski-spomenici>, (Accessed 15 Maj 2016)

pišu kako je etnička segregacija nastavljena, osobeno u školama. Premijer Gruevski pokušava da ojača etnički nacionalizam kod Makedonaca, povezujući ih sa Antičkom Makedonijom. U postizanju tog cilja uloženi su milioni na izgradnju spomenika Aleksandra Makedonskog i javnih objekata u antičkom stilu.³⁸

Ovaj projekat izazvao je snažne kritike i kod albanskog koalicionog partnera DUI, koji je tvrdio da je pomenuti projekat „etnocentričan“. Ipak, na osnovu koalicijskih sporazumevanja postignut je kompromis. U pomenutom projektu dodata je izgradnja trga kod stare skopske čaršije na kome će centralno mesto zauzimati spomenik Skenderbega (Gjergj Kastrioti Skënderbeu).³⁹ Takođe, u centru Skoplja biće podignuti kipovi albanskog pisca Pjetra Bogdanija (Pjetër Bogdani), katoličkog sveštenika Josifa Bagerija (Josif Bageri) i Nedžata Agolija (Nexhat Agolli), ministra u prvoj makedonskoj vladi 1945. godine.⁴⁰ Na ovaj način koalicioni partneri su uspjeli privremeno da „saniraju“ etničke tenzije, koje su proizašle iz sadržaja prvobitno zamišljenog projekta „Skoplje 2014“, koji nije predviđao nijedan spomenik zaslužnih Albanaca i predstavnika drugih etničkih grupa (Srbi, Turci, Romi, Vlasi) u Makedoniji.

Drugi momenat takođe je povezan sa prethodno pomenutim projektom „Skoplje 2014“. U ovom projektu bila je predviđena izgradnja muzeja u formi pravoslavne crkve na lokaciji skopskog kaleta. Prema idejnim tvorcima ovog rešenja, ranije je na istoj lokaciji postojala pravoslavna crkva. Na drugoj strani, intelektualni predstavnici Albanaca ukazuju da nema valjanih dokaza o postojanju crkve na toj lokaciji. Albanci su protumačili ovaj čin, odnosno početak izgradnje crkve, kao provokaciju izrazito nacionalističke makedonske vlade. U cilju očuvanja „blede“ međuetničke stabilnosti, proces izgradnje ovog muzeja-crkve je zaustavljen i odložen za neka „bolja vremena“. Predstavnik političke stranke BESA, Afrim Gaši (Afrim Gashi), smatra da su Makedonci i Albanci žrtve jedne velike nacionalističke marketinške filozofije.⁴¹

³⁸ Noje cirher cajtung, *Охридскиот договор и покрај се е успеш*, Dojče vele, Bon, 2011, Available from: <http://www.dw.com/mk/%D0%BE%D1%85%D1%80%D0%B8%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%BE%D1%82-%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80-%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%98-%D1%81%D0%B5-%D0%B5-%D1%83%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%85/a-15317470>, (Accessed 8 Januar 2016).

³⁹ Stojan Slaveski, *Za identitetot na sovremenata makedonska nacija*, Džordž K. Maršal, Skopje, 2013, str. 171.

⁴⁰ Siniša Jakov Marušić, *U Skoplju uskoro i albanski spomenici*, Balkan insight, BIRN, Skoplje, 2013, Available from: <http://www.balkaninsight.com/en/article/u-skoplju-uskoro-i-albanski-spomenici>, (Accessed 15 Maj 2016)

⁴¹ Aleksandar Čomovski, *Македонско-албанска изборна коалиција*, Top tema, Skopje, 2016, Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=U3UpMgzpIAI>, (Accessed 6 February 2016).

Treća tačka ključanja u savremenim odnosima između makedonske i albanske zajednice u državi Makedoniji predstavlja petostruko ubistvo uoči Uskrsa 2012. godine, kod skopskog Smiljkovskog jezera. Makedonska policija sprovela je intenzivnu akciju u kojoj je uhapšeno šest etničkih Albanaca. Oni su optuženi za krivično delo terorizam i ubrzanim sudskim postupkom osuđeni na doživotne zatvorske kazne. Ovaj događaj predstavlja jasan pokazatelj o problemima na međuetničkom planu u makedonskoj državi. Presuda je praćena snažnim i nasilnim protestima u Skoplju. Učesnici na protestima su nosili transparente sa natpisima "Pravda za sve", "Marš slobode", "Nismo teroristi", "Stop zaveri protiv OKV".⁴² "Tražimo jedino pravdu, ne milost... Našim porodicama, ali i našem narodu naneta je velika nepravda. Oni su ponizili naš narod, našu veru, prave nas teroristima i ubicama kako bi zabašurili neke prljavštine samog režima", rekao je za agenciju IBNA Bedri Ajdari (Bedri Ajdari), brat jednog od osuđenih.⁴³ „Protesti nisu samo posledica presude suda u Skoplju, već međuetničkih problema i napetosti. Oni su takođe i posledica nemogućnosti da se ovaj sudski proces tretira kao bilo koji drugi. Ljudi smatraju da je proces bio politički“, izjavio je analitičar Petar Arsovski (Петар Арсовски).

Četvrta etapa koja svedoči o neuspešnosti procesa multietničke integracije makedonske države, pre svega integracije i suživot između Makedonaca i Albanaca, jeste i danas prisutna unutrašnja politička kriza. Ona najjasnije ukazuje na učvršćeno političko-klijentalističko partnerstvo između makedonske i albanske političke elite, no i na zanemarivanje suštinskih građanskih problema na račun zadovoljavanja usko-stranačkih interesa. Uverene u svoju dominaciju u elektoratima, lideri VMRO-DPMNE i DUI su najpre etnizirali i partizirali državu, uspostavili klijentelizam i kontrolu, da bi na kraju privatizovali vlast i resurse u državi.⁴⁴

Veliki protesti koji su usledili zbog aktuelne krize ukazuju da je makedonska država jasno podeljena na dva dominantna društva, makedonsko i albansko, i treće, marginalizovano društvo, koje sačinjavaju ostale manje etničke zajednice. Organizacija protesta nije započeta na građanskoj osnovi, odnosno zbog sveprožimajućih ekonomskih, socijalnih i korupcionaških problema, koji prevazilaze etničke, nacionalne i kulturološke barijere, već je ponovo iscrtana linija između makedonskih i albanskih stranaka, i između makedonskih i albanskih protestanata.

⁴² Tanjug, „U Skoplju održan još jedan protest Albanaca zbog slučaja Monstrum“, Blic, Beograd, 2014, Available from: <http://www.blic.rs/vesti/svet/u-skoplju-odrzan-jos-jedan-protest-albanaca-zbog-slucaja-monstrum/fqddkbj>, (Accessed 8 Januar 2016).

⁴³ Danas, MK: *Islamizam ili „poniženje“?*, B92, Beograd, 2014, Available from: <http://www.b92.net/mobilni/info/873825>, (Accessed 28. Maj 2016).

⁴⁴ Biljana Vankovska, *Makedonija: zemlja u limbu*, Politika, Beograd, 2015, Available from: <http://www.vankovska.com/2015/05/makedonija-zemlja-u-limbu/>, (Accessed 12 Januar 2016)

Dok su opozicione partije iz makedonskog bloka govorele o korupcionaškim aferama i kriminalu na račun vladajuće koalicije, opozicija iz albanskog bloka je „propagirala“ nove ideje o državnom uređenju makedonske države. Opozicija iz makedonskog bloka probleme je „targetovala“ u sastavu vladajuće koalicije, dok je albanska opozicija problematizovala postojeće institucionalno i ustavno ustrojstvo makedonske države, kao generator postojeće krize. Sve su češće ideje da se oformi posebna teritorijalna jedinica dominantno nastanjena Albancima u zapadnim delovima zemlje i da se potpuno redefiniše položaj ove zajednice u Makedoniji.⁴⁵

Evolucija savremene političke krize u državi Makedoniji, osim što će biti primarni pokazatelj demokratskih kapaciteta političkih elita, bez obzira na njihovu nacionalnu i religijsku pripadnost, takođe će biti i prilika da se izmeri nivo integriteta makedonske i albanske zajednice, kao i drugih etničkih zajednica. Činjenica je da ova kriza nosi iste izazove i teškoće za sve, teškoće koje ne prepoznaju nacionalnu, versku ili jezičku diferencijaciju.

Zaključak

Snažno partnerstvo između političkih elita iz makedonskog i albanskog tabora u makedonskoj državi, sve više doprinosi u procesu kreiranja binacionalne države. Iako je Makedonija, posmatrano kroz istoriju, važila za teritoriju gde se prepliću različite kulture i tradicije različitih naroda, danas ova država sve više nalikuje na jedan dvobojni mozaik u kome se jasno vide granice odvajanja između jedne i druge boje.

Makedonska i albanska politička elita uspele su da iskoriste nestabilno bezbednosno okruženje na etničkoj osnovi i da isto takvo okruženje preslikaju u građanskom društvu Makedonije. Sekuritizacija međuetničkih odnosa u državi Makedoniji je proces započet od 2000. godine. I nakon konflikta iz 2001. godine, sekuritizacija u makedonskom društvu je nastavljena. Postoje fazne oscilacije gde se jasno vide posledice ovog procesa. Odredbe Ohridskog sporazuma mogle su da kreiraju stabilnu i prosperitetnu multietničku makedonsku državu, no pojedinci koji su bili zaduženi za sprovođenje tih odredaba na delu, verovatno nisu imali dovoljan motiv da učine to, a u cilju postizanja kvalitetnog građanstva.

Iz današnje perspektive, Ohridski sporazum predstavlja jedan veoma „savremen“ i dobro osmišljen dokument, koji niko nije znao, ili nije želeo da iskoristi na pravi način. Njegova primena osim što je (zlo)upotrebljena u procesu trajne pozitivne diskriminacije dominantne makedonske i albanske zajednice u državi Makedoniji, i takođe njegove odredbe dodatno su „izigrane“ činom totalne isključenosti ostalih, manjih, etničkih skupina (Srbi,

⁴⁵ Siniša Jankov Marušić, „Albanians declare ‘Republic’ in Macedonia”, *Balkan Insight*, BIRN, 19 September 2014, Internet, <http://www.balkaninsight.com/en/article/republic-of-ilirida-declared-in-macedonia>, 12/02/2015. op. cit.

Romi, Turci, Vlasi) u makedonskoj državi. Njihovo učešće u političkom životu najjednostavnije može da se poistoveti sa ulogom „nemog posmatrača“ u jednoj interaktivnoj debati. Način i forma njihove uključenosti u makedonskim političkim tokovima najjasnije odražava njihovu faktičku isključenost.

Makedonska država danas, sve više nalikuje na veliku korporaciju, upravljaju od strane „dvočlavo menadžera“. U poslednjih 15 godina, makedonski i albanski političari usvojili su praksu za jednaku podelu „kolača“. Dok su građani, sa posebnim naglaskom na Makedonce i Albance, postojano pothranjivani nacionalističkom retorikom i veštački kreiranim strahom o ugroženosti od drugog. Danas, na delu imamo jasno iscrtanu binacionalnu makedonsku državu, koja ubrzano ide u pravcu suštinske i oficijalne binacionalizacije, i u neku ruku federalizacije. Unutar makedonske države kreira se jedan specifičan binacionalni model koji isključuje jednu zajednicu u odnosu na drugu, a u cilju održavanja postojeane bezbednosne komplikacije, koji neposredno i postojano idu na ruku političkim odlučiocima i njihovom održavanju na vlasti.

Bibliografija

- Arnaudov, Mitko, *Geostrateški položaj Makedonije u međunarodnim odnosima od 1992. do 2012. godine*, master teza, Univerzitet u Beogradu Fakultet političkih nauka, 2014, str. 1-122.
- BETA, *Referendum nije uspeo*, B92, Beograd, 2004, Available from: http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2004&mm=11&dd=07&nav_id=155198.
- Vankovska, Biljana, *Makedonija: zemlja u limbu*, Politika, Beograd, 2015, Available from: <http://www.vankovska.com/2015/05/makedonija-zemlja-u-limbu/>.
- Voice of America, *Makedonija-pobjeda multietničke vlade*, Sarajevo, 2004, Available from: <http://ba.voanews.com/a/a-29-a-2004-11-11-7-1-86093187/677844.html>.
- Georgievski, Petre, „Etnička distanca u Makedoniji“, u Ljubiša Mitrović, Dragoljub B. Đorđević i Dragan Todorović (ur.), *Kulturni i etnički odnosi na Balkanu – mogućnosti regionalne i evropske integracije*, Institut za sociologiju, Niš, 2006, str.177-199.
- Danas, MK: *Islamizam ili „poniženje“?*, B92, Beograd, 2014, Available from: <http://www.b92.net/mobilni/info/873825>.
- Đukanović, Dragan, *Balkan na posthladnoratovskom rasršću (1989-2016)*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2016, str. 5-207.
- Đukanović, Dragan, *Institucionalni modeli i demokratizacija postjugoslovenskih država*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2007, str. 6-333.

- Đukanović, Dragan, „Postojeće političke prilike i međuetnički odnosi u Makedoniji“, *Pregledi i osvrti*, vol. LV, br. 3-4, str. 395-412.
- Đukanović, Dragan, *Zapadni Balkan: od sukoba do evrointegracija u: Godišnjak FPN*, br. 3, Beograd, 2009, str. 496-506.
- Eftov, Vasko, *Војната во 2001 година*, Vo centar, Skopje, 2014, Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=jfYK8SI7oO8>.
- Ernst, Andreas, *Духот од Охрид е уште во шишето*, Dojče vele, Bon, 2009, Available from: <http://www.dw.com/mk/%D0%B4%D1%83%D1%85%D0%BE%D1%82-%D0%BE%D0%B4-%D0%BE%D1%85%D1%80%D0%B8%D0%B4-%D0%B5-%D1%83%D1%88%D1%82%D0%B5-%D0%B2%D0%BE-%D1%88%D0%B8%D1%88%D0%B5%D1%82%D0%BE/a-4806469>.
- Žurnal, *СДСМ ја продаде Македонија за фотела*, žurnal.net, Skopje, 2015, Available from: <http://zurnal.net/?p=10995>.
- Maleski, Denko, „Macedonia’s road to the European union“, *New Balkan Politics*, 2006/2007, str. 1-4.
- Makedonska radio i televizija, *Законом за територијална поделба*, MRTV, Skopje, 2013, Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=XS2-eEB10yI>.
- Marušić, Jakov Siniša, *U Skoplju uskoro i albanski spomenici*, Balkan insight, BIRN, Skoplje, 2013, Available from: <http://www.balkaninsight.com/en/article/u-skoplju-uskoro-i-albanski-spomenici>.
- Nikovski, Risto, *Улогата на САД во македонските голготи*, Avtorsko izdanie, Skopje, 2013, str. 11-233.
- Noje cirher cajtung, *Охридскиот договор и покрај се е успех*, Dojče vele, Bon, 2011, Available from: <http://www.dw.com/mk/%D0%BE%D1%85%D1%80%D0%B8%D0%B4%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%BE%D1%82-%D0%B4%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80-%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%98-%D1%81%D0%B5-%D0%B5-%D1%83%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%85/a-15317470>.
- Pavlica, Branko, „Albanska manjina u Makedoniji – od međuetničkih sukoba do terorizma“, *Vojno delo*, br. 1/2004, str. 165-187.
- Panov, Mitko, Krstevski, Trajče, *Za što se boreše Makedonija vo 2001*, 20 godini nezavisna Makedonija, Skopje, 2013, Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=tX3uE8NTTf4>.
- Pejnović-Stanković, Vesna, „Postaje li Makedonija binacionalna država“, *Sociološki pregled*, vol. XLIV, br. 1, str. 231-246.
- Pejnović-Stanković, Vesna, „Konsocijacijska demokracija u Makedoniji“, *Sociološka luča*, Vol. VI, br. 1, str. 48-62.

- Ružin, Nano, *Evropska ideja i balkanske ikonografije*, Evropski centar za mir i razvoj, Beograd, 2013, str. 3-411.
- Slaveski, Stojan, *За идентитетот на современата македонска нација*, Џорџ К. Маршал, Скопје, str. 3-231.
- Tanjug, „*U Skoplju održan još jedan protest Albanaca zbog slučaja Monstrum*“, Blic, Beograd, 2014, Available from: <http://www.blic.rs/vesti/svet/uskoplju-odrzan-jos-jedan-protest-albanaca-zbog-slucaja-monstrum/fqddkbj>.
- Čomovski, Aleksandar, *Македонско-албанска изборна коалиција*, Top tema, Скопје, 2016, Available from: <https://www.youtube.com/watch?v=U3UpMgzpIAI>.

Mitko ARNAUDOV

IMPACT OF EUROPEANIZATION ON THE ADOPTION OF CIVIL (SUPRANATIONAL) IDENTITY IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

ABSTRACT

Ethnic issues in the region of the former Yugoslavia, in the last 25 years represent a kind of reversible generator. Creating new states on the territory of the former Yugoslav federation was accompanied by a parallel process of revival of large nationalist ideas. While political elites were talking about adoption of the modern democratic heritages and launching a process of accelerated European and Euro-Atlantic integration, their de facto actions have set off in the opposite direction, respectively, towards establishing the foundations for mono-ethnic states. In multiethnic societies, such actions have directly influenced the emergence of the phenomenon of intolerance in relation to another, different, which ultimately led to the open conflicts on ethnic, national and religious postulates. The Macedonian political elite in the early nineties, called for the establishment of a modern Macedonian state on civil grounds, but the spirit of national "superiority" has also appeared in the Macedonian multiethnic society. Denying Macedonian identity by the neighboring states, and pressure of the numerically dominant ethnic Albanian minority in the country, have influenced the changes in the course of civil perspective and its replacement by the new, the extremely nationalist ideas. Such a course of events, supported by the pervasive corruption within the Macedonian political elite, has contributed to the disagreements between Macedonians and Albanians, and also to the isolated conflict actions during 2001 that were on the verge of starting a civil war. The signing of the Ohrid Agreement represents a guarantee in the process of preserving and maintaining the Macedonian multiethnic mosaic. This agreement supposed to be an essential basis during the construction of a civil and multiethnic Macedonian state. From today's perspective, it looks more like an instrument in the hands of the Macedonian-Albanian political elite. Although its implementation is one of the most important

conditions on the Euro-Atlantic path of the Macedonian state, politicians from the Macedonian and Albanian elite know how to ignore this fact, and to use this agreement to satisfy narrow party interests.

Key words: The State of Macedonia, Albanians, Macedonians, citizenship, Euro-Atlantic integration, Ohrid Agreement.